

Ewa Komorowska

*Rządzić się jak szara gęś, czyli
o znaczeniach wyrażen z komponentem
szarości w języku polskim i rosyjskim* ▼

*Szarość to kolor boski.
Początek i koniec.
Źródło życia.
Bo z niej rodzą się o poranku
wszystkie barwy
i w niej o zmierzchu umierają.*
(Philipp Otto Runge)¹

1. Wprowadzenie

We współczesnej lingwistyce nie brak jest prac z zakresu kolorystyki (zob. Zaręba 1954, Tokarski 2004, Grzegorzczkova, Waszakowa 2000 i 2003, Бахилина 1975, Кульпина 2001, Wasilewicz, Kuzniecowa i Miszczenko 2002 i in.). Zwykle jednak przedmiotem zainteresowania stają się barwy podstawowe, takie jak: **biała**, **czarna**, **czerwona**, **żółta**, **zielona** czy **niebieska** i ich odcienie. Barwa **szara** rzadko stanowi podstawę opisu (Gross 1990, Tokarski 2004, Wierzbicka 2006, Badyda 2008, Rejakowa 2008 i in.), a omawiana jest ewentualnie przy okazji analizy **bieli** i **czerni**. Jest to z jednej strony słuszne, trudno bowiem mówić o szarości bez odniesienia jej do **bieli** i **czerni**, z którymi współistnieje. Z drugiej jednak strony warto pokusić się o pokazanie wielokierunkowości semantycznej samej barwy szarej jako podstawy analizy lingwistycznej. W polskiej i rosyjskiej literaturze lingwistycznej brakuje również prac opisujących **szarość** w aspekcie konfrontacji polsko-rosyjskiej. Toteż przedmiotem opisu stanie się achromatyczna barwa **szara** w języku polskim i rosyjskim².

¹ Philipp Otto Runge – niemiecki malarz romantyczny.

² Szerzej na ten temat zob. E. Komorowska, *Barwa w języku polskim i rosyjskim. Rozważania semantyczne*, Szczecin 2010 (w druku).

Przedmiotem analizy staną się oprócz wykładników jednoleksemowych (*szarówka, szarość – cepo*) dwa podstawowe typy wyrażen z komponentem barwy **szarej**: wyrażenia dwuleksemowe (*szara myszka, szare dni, szary człowiek – серая мышь, серые дни, серый человек*) i wyrażenia wieloleksemowe, często o charakterze s frazeologizowanym (*rzucić się jak szara gęś, podać szarą gęś, być/znajdować się na szarym końcu*).

Nazwa koloru **szarego** w leksykografii eksplikowany jest zwykle jako rezultat mieszania koloru **białego** z **czarnym**. Taką interpretację spotykamy w *Słowniku współczesnego języka polskiego* pod red. B. Dunaja:

„stanowiący **mieszanię koloru białego z czarnym**; mający taki kolor, popielaty, ciemnosiwý” (SW: 1085; wyróżnienie moje – E. K.)

czy w *Słowniku języka polskiego* pod red. M. Szymczaka:

„będący mieszaniną **białego z czarnym**; ciemnosiwý, ciemnopopielaty” (SJP: 395; wyróżnienie moje – E. K.).

Podobnie widziany jest przymiotnik *szary* w *Słowniku 100 tysięcy słów* J. Bralczyka:

„kolor będący **mieszanią białego z czarnym**” (S1000: 120; wyróżnienie moje – E. K.).

Nadto J. Bralczyk wprowadza inne dookreślenie koloru **szarego** jako:

„kolor **nie mający odpowiedniej ilości światła, niedoświetlony**” (S1000: 120; wyróżnienie moje – E. K.).

Bardziej obrazowa interpretacja koloru **szarego** odnotowana jest przez M. Bańkę w *Innym słowniku języka polskiego*, gdzie *szary* eksplikowany jest następująco:

„coś, co jest szare, ma **kolor deszczowych chmur lub popiołu**” (IS: 739; wyróżnienie moje – E. K.)

i dalej jako kolor pomiędzy **bielą i czernią**:

„kolor szary może mieć odcień od prawie białego do prawie czarnego” (tamże).

Podobne definicje przymiotnika *szary* można odnaleźć w rosyjskich pracach leksykograficznych, w których interpretowany jest on jako:

„цвета пепла, дыма” (TS: 714)

lub

„цвета пепла, цвета, получающегося при смешении чёрного с белым” (SRJ4: 82; wyróżnienie moje – E. K.)

czy też

„цвета, получающегося из смешения чёрного с белым, цвета пепла” (SRJ: 657; wyróżnienie moje – E. K.).

A. Wierzbicka proponuje następującą eksplikację pojęcia **szarości** na przykładzie angielskiego *grey*:

„*X jest grey*. Ktoś może myśleć o rzeczach podobnych do *X*: to jest podobne do czegoś czarnego. Równocześnie ktoś może myśleć: to jest podobne do czegoś białego” (Wierzbicka 1990: 136).

Tak więc **szarość** jako kolor będący mieszaniną **białego** i **czarnego** w swej istocie semantycznej niesie brak wyrazistości, pewne zacieranie się barwy czy jej niedoświetlenie. Tym samym sprzyja różnym konotacjom semantycznym, które mogą wyrażać się w trzech domenach znaczeniowych:

- 1) **szarość** w odniesieniu do człowieka i jego życia;
- 2) **szarość** w emocjach i chorobie;
- 3) **szarość** w powiązaniu z dniem i nocą.

2. Szarość w odniesieniu do człowieka i jego życia

*Szarzy ludzie
na szarość
robią szare swetry
na drutach
lub wzajemnie
robią się na szaro*

(Ziemianin 1977: 66)

Kolor **szary** zwykle konceptualizuje smutek życia wraz z przyczyną tego faktu, którą jest monotonia, powtarzalność spraw, wydarzeń, dni, wprowadzających człowieka w krąg beznadziejności i smutku³, por. np.

³ Jak sygnalizuje B. Rejkowska, *szarość* we współczesnej modzie uzyskała zupełnie inny status, wartościowana jest bowiem pozytywnie jako ‘klasa i dyskretna elegancja oraz profesjonalizm’, np. *Trzeba przyznać, że szary kolor w wielkim krawiectwie istnieje od zawsze, fascynuje bogactwem odcieni, oznacza elegancję i klasykę* (Rejkowska 2008: 145).

szare dni / chwile / minuty / godziny / miesiące / lata; pasmo szarych dni; серые дни / месяцы / годы. Konotacja szarości dni tworzy sieć szarości, stąd *szary człowiek / osoba; szarzy ludzie* ‘ludzie przeciętni, zlewający się z tłumem’, *szara myszka; серая мышь* tj. ‘kobieta przeciętna, skromna, wstydliva, pozornie niczym się niewyróżniająca’; *szare sprawy / myśli* ‘sprawy / myśli codzienne, dotyczące codzienności’; *szary czas* ‘smutny czas, czas codzienności’; *szara rzeczywistość; szarość codzienności; серая жизнь; серые будни; серое существование.* Wraz z szarością życia może ujawniać się *szara dola*, konceptualizowana jako pesymistyczna wizja życia szarego człowieka w znaczeniu pewnego fatum istnienia, bez możliwości dokonania w nim zmian⁴. Działania zaś w obrębie **szarości** konotują *bycie na szarym końcu* (ros. *находиться на последнем месте*). Na tym tle pojawia się *szara eminencja / серый кардинал* – wyrażenie pozornie podobne do poprzednich, gdyż budowane na kanwie codzienności i przeciętności, ale w rzeczywistości oznacza ono człowieka, który ma decydujący wpływ na wydarzenia, na politykę państwa, na pracę instytucji, mimo że nie zajmuje odpowiednio wysokiego stanowiska, działając jakby z ukrycia, anonimowo, pozornie stojąc w cieniu innych⁵.

Inne metaforyczne wyrażenie w języku polskim: *rządzić się jak szara gęś* (brak odpowiednika z komponentem koloru w języku rosyjskim), inaczej *szarogęsić się*, pokazuje osobę, która podobnie jak *szara eminencja* stara się kierować sprawami, lecz czyni to jawnie, nonszalancko, bezceremonialnie, wbrew otoczeniu, co wzbudza w stosunku do niej negatywne uczucia. W języku polskim regionalnie występował również dawniej zwrot zawierający wyrażenie *szara gęś* w nieco innym znaczeniu, a mianowicie: *podać szarą gęś*, czyli ‘odmówić panny starającemu się, dać kosza’ (por. też polskie *dać czarną polewkę; arbus*). W języku polskim dawniej szlachtę zaściankową, zagonową, czyli tę zwykłą, przeciętną, określano nazwą *szara szlachta*. Nazwa pochodzi od szarego sukna z domowej niefarbowanej wełny, tzw. *szaraczkowego odzienia* (‘jak mały zając *szaraczek*’⁶), które stanowiło okrycie ubogich zaściankowych szlachciców, stąd też równoległe określenie tej szlachty jako *szlachta szaraczkowa*.

⁴ Przeciętność, jednostajność, monotonię *szarego człowieka* i jego *szarego życia* podkreśla polskie przysłowie *w nocy wszystkie koty są szare* w znaczeniu ‘podobne, trudno się rozeznąć’.

⁵ Pierwotnie nazwano tak pozbawionego skrupułów mnicha kapucyna, ojca Józefa (właśc. François Leclerc du Tremblay, 1577-1638), szefa kancelarii i powiernika kardynała Reichelieu (zob. SS 2001: 412).

⁶ W języku rosyjskim również często spotykane są elipsoidalne określenia nazw zwierząt o szarej sierści, np. w odniesieniu do zająca, niedźwiedzia czy klaczy stosowane jest określenie *серый*: *Вчера мы поймали серого*; *Сытно Волка накармлю – Очень серого люблю*; *У подъезда стояла великопленная пара серых, запряжённых в коляску*.

W języku polskim funkcjonują potoczne s frazeologizowane zwroty o odzieniu negatywnym: *zrobić (kogoś) na szaro*, co można eksplikować następująco: ‘oszukać, okpić kogoś, wystrychnąć na dudka’ (SW 1996: 1374) czy *zepchnąć kogoś do roli szarego kopciuszka*, czyli ‘zaniedbać’ (SF 1985: 262).

Szarość w znaczeniu przeciętności konceptualizują w języku rosyjskim wyrażenia typu: *серая пьеса, серый спектакль, серая повесть*, które nie mają pełnych ekwiwalentów z komponentem koloru w języku polskim (por. *przeciętna sztuka, przeciętny spektakl, przeciętna opowieść*).

Szarość odnosi się też do różnych artefaktów, np. *szare mydło*, tj. ‘zwykle mydło potasowe’; *zszarzałe ubrania, zszarzałe rzeczy, zszarzały płaszcz* – ‘zniszczone starością, codziennością, wytarte’; *серый хлеб*, czyli ‘chleb z mąki pszennej grubego przemiału’.

W języku polskim wyrażenia *szary człowiek, szara osoba, szary tłum* mogą być zapisane za pomocą ramy semantycznej typu: ‘X jest szary, to znaczy, że niczym się nie wyróżnia, jest przeciętny i mało znaczący’. Zwykle więc *szarzy ludzie* wiodą smutne *szare życie*, tj. ‘życie bezbarwne’. Natomiast w języku rosyjskim wyrażenie *серый человек* odnoszone jest do człowieka prostego, bez wykształcenia i kultury osobistej, co można zapisać następująco: ‘X jest szary, to znaczy, że X jest człowiekiem bez ogłady w zachowaniu, niewykształconym’. Tak więc różnica znaczeniowa dotyczy poziomów odpowiedniości: w języku rosyjskim istotą jest niski poziom intelektualny i brak ogłady, a w języka polskim – smutne, nudne życie osoby bezbarwnej.

Smutne konotacje **szarości** znajdują również odzwierciedlenie w symbolice religii chrześcijańskiej, w której **szarość** jest barwą Wielkiego Postu, żałoby, popiołów, pokory. Na średniowiecznych wizerunkach Sądu Ostatecznego Chrystus króluje w *szarym płaszczu*. Szarość odbierana jest również dzisiaj jako barwa lekkiej żałoby w przeciwieństwie do ciężkiej, wyrażanej przez **czerń**, z marginesem **bieli** (SS 2001: 412).

3. Szarość w emocjach i chorobie

*!...!szarą nicią przszyty
i do świata przszyty
tak jak guzik do szarego płaszcza
z szarej włóczki me myśli
zgrzebne dni i tygodnie
z szarej włóczki jesienie i lata !...!*

(Baran 1977: 58)

Emocje konceptualizowane są podobnymi wyrażeniami językowymi, jak przy określaniu stanu chorobowego. *Szarość* zwykle konotuje emocje

negatywne, takie jak: smutek, przygnębienie, a nawet depresję; stan strachu, trwogi, przerażenia, zdenerwowania, niemiłego zaskoczenia, jak i symptomy choroby lub zmęczenia spowodowanego ciężką pracą, nie zawsze fizyczną, które zwykle odbijają się w na twarzy i ciele człowieka: *blada twarz z odcieniem szarości, szare oczy, szara twarz; zszarzała twarz; ludzie o szarych twarzach; szare ręce, szare ciało; люди с серыми лицами; серые глаза; серое лицо; серые щёки (бледные с землистым оттенком); человек бледный с оттенком серого цвета* itd. Kolor szary w odniesieniu do emocji i chorób wykazuje tylko negatywne asocjacje.

4. Szarość w powiązaniu z dniem i nocą

/.../Przyjdzie zmrok – szara pora
Coraz bliżej wieczora
Mrok z kątów się wyłania /.../

(Baran 1977: 58)

Biel i czern często porównywane są ze światłem dnia i ciemnością nocy. Tak jak upływa czas w ciągu doby, zmienia się wraz z nim stopień jasności: począwszy od świtu, gdy noc przechodzi w dzień, poprzez różny stopień jasności dnia (zależny od warunków pogodowych), aż po zanikanie jasności w czasie zmroku i nastanie nocnej ciemności. Szarość pojawia się na granicy jasności i ciemności, w czasie świtu i zachodu, a niekiedy w ciągu dnia, gdy miesza się jasność z ciemnością. Tak więc pomiędzy *białym dniem* i *czarną nocą* jest szarość⁷.

Znaczenie **niedoświetlenia** barwy **szarej** zasygnalizowane w definicji J. Bralczyka (2005: 120) odnosi ją do cyklicznej zmiany dnia i nocy. W tym ujęciu A. Dyszak, rozpatrując predykatywne wyrażenia zjawisk świetlnych, omawia między innymi *szarówkę*, czyli ‘porę dnia, kiedy robi się ciemnawo, szaro’ (Dyszak 1995: 284). Porównanie wielu definicji leksykograficznych i analiza wyrażen predykatywnych z leksemem *szarówka*, pokazanych na szerokim tle porównawczym polsko-rosyjsko-angielskim, pozwala A. Dyszakowi uznać, że w języku polskim znaczenia leksykalne rzeczownika *szarówka* oraz czasownika *szarzeje* (‘robi się szaro’; innymi słowy ‘robi się jaśniej lub ciemniej’) reprezentują dysjunkcję ekskluzywną: ‘albo C, albo B, ale nie C i B jednocześnie’ (Dyszak 1995: 289). Na tej podstawie leksem *szarówka* można eksplikować jako: ‘czas po zachodzie słońca, a przed nastaniem nocy’ (C) lub ‘po nocy przed wschodem słońca’ (B), ale nie C i B (por. rosyjskie *сумерки*).

⁷ Leksemy *biały*, *czarny* i *szary* jako jedyne spośród nazw kolorów, zdaniem Lyonsa, tworzą kontinuum (cytując za: Dyszak 1995: 222).

Na *szarość* można popatrzeć jeszcze z punktu widzenia wartościowania. *Szarość wieczoru* i *szarość świtu* różnią semantyczne konotacje. Pierwsza z nich określa stan przejściowy od czystości dnia do demonicznej nocy, mającej zwykle negatywne konotacje wartościujące, jak: narastanie strachu, niepokoju, zagrożenia. Druga zaś, będąca przejściem z mroków ciemności do światła dnia, wartościuje pozytywnie, budząc nadzieję.

Pomimo że dzień utożsamiany jest z **białą** i jasnością, a noc z barwą **czarną** i ciemnością, niekiedy przy zachmurzeniu lub zmieniających się warunkach pogodowych używane jest wyrażenie *ani biało, ani czarno* czy analogiczne *ani jasno, ani ciemno*, czyli *szaro*. Stąd nienasycony jasnością dzień określany być może za pomocą wyrażen: *jest szaro; szary świt; szary dzień; szare dni; szarość dnia* w znaczeniu 'pochmurny świt / dzień / pochmurne dni' czy *szaruga jesienna* (wyraz pochodny od leksemu *szarość* używany w znaczeniu 'dnia słabo oświetlonego, gdy długo padają deszcze, a niebo jest szare od chmur'). Por. Было серо; серо; серая погода; серый день; серые дни.

*

Reasumując, porównanie konotacji kolorystycznych szarości w języku polskim i rosyjskim pokazuje przewagę w języku polskim określeń metaforycznych, często sfrageologizowanych, które nie mają w języku rosyjskim pełnych kolorystycznych ekwiwalentów (*szara myszka, szarogęsić się, podać szarą gęś, być na szarym końcu; szara szlachta* itd.). Natomiast w obydwu językach można mówić o pewnej zbieżności semantycznej szarości. **Szarość** jako kolor pomiędzy *białą* i *czernią* oddaje czas załamywania się nocy o świcie i zanikania jasności o zmroku czy też pochmurnego dnia (*szary czas; szary dzień; szarość; zmrok; серый день; серая пора* itd.). Przy charakterystyce ludzi i ich egzystencji *szarość* podkreśla smutek, monotonię życia, codzienność i przeciętność (*szara myszka; серые дни*) oraz chorobę i zmęczenie (*człowiek o szarej twarzy; человек с серым лицом*). W najogólniejszej więc interpretacji semantycznej **szarość** zarówno w języku polskim, jak i rosyjskim konotuje cechy przeciętne, codzienne, monotonne, bezbarwne, nacechowane negatywne.

Zastosowane skróty

- SW *Słownik współczesnego języka polskiego*, pod red. B. Dunaja, Warszawa 1996.
SJP *Słownik języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1992.
S1000 *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów*, pod red. J. Bralczyka, Warszawa 2005.

- IS *Inny słownik języka polskiego*, pod red. M. Bańko, Warszawa 2008.
SRJ4 *Словарь русского языка в четырёх томах*, ред. А. П. Евгеньева, Москва 1983.
SRJ *Словарь русского языка*, ред. С. И. Ожегов, Москва 1978.
SS *Słownik symboli*, pod red. Wł. Kopalińskiego, Warszawa 2001.
TS *Толковый словарь русского языка*, ред. С. И. Ожегов и Н. Ю. Шведова, Москва 1992.

Wykorzystane fragmenty wierszy

- Baran J., 1977: *Na tyłach świata*, Kraków.
Ziemiański A., 1977: *Pod jednym dachem*, Kraków.

Bibliografia

1) Monografie

- Ampel-Rudolf, M., 1994: *Kolory: Z badań leksykalnych i semantyczno-składniowych języka polskiego*. Rzeszów.
Apresjan J., 1980: *Semantyka leksykalna. Synonimiczne środki języka*, przeł. Z. Kozłowska i A. Markowski, Wrocław.
Badyda E., 2008: *Świat barw – świat znaczeń w języku poezji Zbigniewa Herberta*, Gdańsk.
Berlin B., Kay P., 1969: *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*, Berkeley.
Dyszak A., 1999: *Językowe wyrażenia zjawisk emisji światła*, Bydgoszcz.
Gross R., 1990: *Dlaczego czerwień jest barwą miłości*, Warszawa.
Komorowska E., 2010: *Barwa w języku polskim i rosyjskim. Rozważania semantyczne*, Szczecin (w druku).
Płomińska M., 2003: *Farben und Sprache. Deutsche und polnische Farbbezeichnungen aus kontrastiver Sicht*, Frankfurt Am Main.
Rejakowa B., 2008: *Kulturowe aspekty mody*, Lublin.
Stanulewicz D., 2010: *Colour, Culture and Language: Blue in Polish*, Gdańsk.
Tokarski R., 1995: *Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie*, Lublin.
Wierzbicka A., 1990: *The meaning of color terms: semantics, culture and cognition*, "Cognitive Linguistics", 1-1.
Wierzbicka A., 2006: *Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne*, Lublin.
Zareba A., 1954: *Nazwy barw w dialektach i historii języka polskiego*, Wrocław.
Бахилина Н.Б., 1975: *История цветообозначений в русском языке*, Москва.
Кульпина В.Г., 2001: *Лингвистика цвета. Термины цвета в польском и русском языках*, Москва.
Василевич А.П., Кузнецова С.Н., Мищенко С.С., 2002: *Каталог названий цвета в русском языке*, Москва.

Василевич А.П., 2007: *Наименования цвета в индоевропейских языках. Системный и исторический анализ*, Москва.

Василевич А.П., Кузнецова С.Н., Мищенко С.С., 2008: *Цвет и названия цвета в русском языке*, Москва.

2) Artykuły

Dyszak A. 1995: *Językowy obraz zjawisk świetlnych cyklicznej zmiany dnia i nocy*, „Język Polski” LXXV, z. 4-5, s. 280-290.

Grzegorzczukowa R., Waszakowa K., red., 2000: *Studia z semantyki porównawczej, Nazwy barw. Nazwy wymiarów. Predykaty mentalne*, cz. I, Warszawa.

Grzegorzczukowa R., Waszakowa K., red., 2003: *Studia z semantyki porównawczej, Nazwy barw. Nazwy wymiarów. Predykaty mentalne*, cz. II, Warszawa.

Mołczanowa O., red., 2003: *Linguistics across Culture*, Szczecin.

Рахилина Е.В., 2007: *О семантике прилагательных цвета*, [в:] *Наименования цвета в индоевропейских языках. Системный и исторический анализ*, Москва, с. 29-39.

3) Recenzje

Dyszak A., 1995: *M. Ampel-Rudolf, Kolory. Z badań leksykalnych i semantyczno-składniowych języka polskiego*, Rzeszów 1994, „Język Polski” LXXV, z. 3, s. 221-225.

4) Słowniki

Inny słownik języka polskiego, pod red. M. Bańki, Warszawa 2008.

Słownik etymologiczny języka polskiego, pod red. W. Borysia, Kraków 2005.

Słownik języka polskiego, pod red. W. Doroszewskiego, Warszawa 1958.

Słownik języka polskiego, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1992.

Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów, pod red. J. Bralczyka, Warszawa 2005.

Słownik Symboli, pod red. Wł. Kopalińskiego, Warszawa 2001.

Słownik mitów i tradycji kultury, pod red. Wł. Kopalińskiego, Warszawa 1985.

Słownik współczesnego języka polskiego, pod red. B. Dunaja, Warszawa 1996.

Słownik frazeologiczny języka polskiego, pod red. S. Skorupki, t. I-II, Warszawa 1985.

Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny, pod red. S. Bąby i J. Liberka, Warszawa 2002.

Uniwersalny słownik języka polskiego, pod red. S. Dubisza, Warszawa 2006.

Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego, pod red. P. Müldner-Nieckowskiego, Warszawa 2003.

Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami, pod red. A. Kłosińskiej, E. Sobol, A. Stankiewicz, Warszawa 2005.

Wielki słownik polsko-rosyjski, pod red. A. Mirowicza, I. Dulewiczowej, I. Grek-Pabisowej, I. Maryniakowej, Warszawa 1993.

- Wielki słownik rosyjsko-polski*, pod red. A. Mirowicza, I. Dulewiczowej, I. Grek-Pabisowej, I. Maryniakowej, t. I-II, Warszawa 1993.
- Wielki słownik polsko-rosyjski*, pod red. J. Wawrzyńczaka, M. Kuratczyk, E. Małek, H. Bartwickiej, Warszawa 2005.
- Wielki słownik rosyjsko-polski*, pod red. J. Wawrzyńczaka, M. Kuratczyk, E. Małek, H. Bartwickiej, Warszawa 2005.
- Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, pod red. H. Zgółkowej, t. 41, Poznań 2003.
- Большой фразеологический словарь русского языка*, ред. В.Н. Телия, Москва 2008.
- Новая русская фразеология*, ред. В.М. Мокиенко, Орле 2003.
- Русская фразеология. Словарь справочник*, ред. Р.И. Яранцев, Москва 1997.
- Словарь русского языка*, ред. С.И. Ожегов, Москва 1978.
- Словарь русского языка в четырёх томах*, ред А.П. Евгеньева, Москва 1983.
- Толковый словарь русского языка*, ред. С.И. Ожегов и Н.Ю. Шведова, Москва 2003.
- Фразеологический словарь русского языка*, ред. А.В. Жуков, М.Е. Жукова, Москва 2009.
- Фразеологический словарь русского языка*, ред. А.И. Молотков, Москва 1978.

Rządzić się jak szara mysz, or about the meanings of expressions with the component grey in Polish and Russian

Summary

Using a cultural linguistics perspective, this academic article deals with the problem of colour designation in two languages, Polish and Russian. The article provides a theoretical analysis of the achromatic colour grey semantics in its contextual representation. While retaining its original meaning, grey has also developed a rich set of non-colour meanings, which are systematically grounded in the nature of human colour-physical experience. All examples used in the article have been collected from Polish and Russian works on lexicography and also from native speakers' utterances. All expressions under study represent both adjectival phrases (*szara mysz; szare dni; серые дни; серый человек*) and idiomatic expressions (*rządzić się jak szara mysz; podać szarą gęś; być/znajdować się na szarym końcu*). The analysis provided includes the following domains: *szarość* pertaining to a human being and his/her life (*szara codzienność; серое существование*); *szarość* in emotions and diseases; *szarość* pairing with day and night (*szare dni; серая погода*). On its basis a series of *szarość* connotations are demonstrated in both languages, Polish and Russian, which may be described as dullness, humdrum existence, monotony, and colourlessness marked with a negative implication.

Ewa Komorowska – absolwentka filologii rosyjskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tytuły doktora (1989) i doktora habilitowanego (2000) w zakresie językoznawstwa uzyskała również na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pracuje w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Szczecińskiego na stanowisku profesora US. W latach 2003-2007 Prodzikan Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego, Senator US i członek Senackiej Komisji ds. Kształcenia. Od 2000 r. Kierownik Zakładu Języków i Kultur Słowiańskich IFS US. Od 2006 roku przewodnicząca Wydziału Nauk Społecznych Szczecińskiego Towarzystwa Naukowego, członek Polskiego Towarzystwa Językoznawczego i „Tertium”. Autorka 5 książek, 21 redakcji naukowych i ponad 90 artykułów. Zainteresowania naukowe: semantyka, pragmalingwistyka, komunikacja międzykulturowa, kognitywizm. Do ważniejszych publikacji książkowych należą m.in. Analiza semantyczno-pragmatyczna przysłowka *совсем* (na materiale języka polskiego i rosyjskiego), Szczecin 1992; Wiktor Grigorowicz o literaturze i językach słowiańskich (współautor E. Kucharska), Szczecin 1999; Leksykalno-semantyczne wykładniki parentezy postpozycyjnej w języku polskim i rosyjskim, Szczecin 2001; Dyrektywne akty mowy w języku polskim, Szczecin – Rostock 2008. W przygotowaniu monografia pt. Kolor w języku. Studium semantyczno-pragmatyczne. Od 1997 roku organizator corocznych Międzynarodowych Konferencji Młodych Naukowców z cyklu Świat Słowian w języku i kulturze. Redaktor i współredaktor 18 tomów z tego cyklu.